

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора

Наталії Миколаївни Костусяк

про дисертацію

Павла Борисовича Струганця

«Футбольний телерепортаж: типологія лексичних номінацій і текстових структур», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія в спеціалізовану вчену раду Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Сучасну теоретично-застосовну лінгвістичну парадигму випрозорує різномірний опис мовних категорій та одиниць, визначення їхнього функційного потенціалу в різних за тематикою, стильовими й жанровими характеристиками текстах, аналіз в аспекті впливу зовнішніх (позамовних) чинників, серед яких вагоме місце посідає активна фаза російсько-української війни. Окреслені вектори віддзеркаленні в дисертації Павла Борисовича Струганця «Футбольний телерепортаж: типологія лексичних номінацій і текстових структур», поданій на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. Акцент на мовній динаміці, принципах антропоцентризму, залучення оновлених методологічних та методичних підходів, а також відсутність праць, присвячених цілісному й ґрунтовному вивченню мови прямого футбольного репортажу спонукали здобувача заповнити цю нішу й водночас окреслили *актуальність* його праці, виконаній у межах планової наукової теми «Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної лінгвістики», яку опрацьовують викладачі кафедри української мови та

славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

2. Найістотніші наукові результати, що містяться в дисертаційній праці.

У дисертації Павло Борисович зосередив увагу на понятті *репортаж*, наголосив на специфіці спортивного репортажу загалом і футбольного зокрема, схарактеризував запропоновані в лінгвістичній літературі їхні дефініції та принципи студіювання, систематизував й опрацював доробок науковців, присвячений вивченню мови футболу. Автор обґрунтував доречність використання терміна *текст* та в площині різнорівневої формальної репрезентації й текстових категорій проаналізував поняття *лексичні номінації* та *текстові структури*. Науково вмотивованим вважаємо виокремлення й ґрунтовний опис доміантних у телевізійному репортажі футбольних термінів, одиниць із семою «дія», різної за частиномовною належністю емоційної лексики, іншомовізмів, фразеологізмів, субстандартних одиниць.

Заслуговує схвалення переконлива теоретична модель дослідження текстових структур і їхньої семантичної амплітуди, докладна інтерпретація категорії інформативності та її підкатегорій концептуальності, фактуальності й імпліцитності. Із залученням текстової тканини футбольного телерепортажу ґрунтовно схарактеризовано категорії простору, часу, дискретності, зв'язності. Значне зацікавлення викликав фрагмент дисертації, присвячений комунікативному виміру текстових структур футбольної тематики. У цій частині праці з належною повнотою розкрито специфіку розглянутої в адресантно-адресатній дихотомії категорії антропоцентричності та сфокусовано увагу на діалогічності, структурованій підкатегоріями інтерактивності й інтертекстуальності. Грамотно, вичерпно та відповідно до визначеного алгоритму виконано прагматичний аналіз футбольного телерепортажу, який розглянуто крізь призму текстової категорії модальності та її підкатегорій референційності, оцінки, експресивності.

Глибиною проникнення в суть окресленої проблеми позначений опис лексичних номінацій і текстових структур, що слугують засобом вираження образності. Високої фахової оцінки заслуговує докладна інтерпретація функційного потенціалу метафор, епітетів та порівнянь, використаних в усному мовленні коментатора.

3. Новий доробок, одержаний здобувачем.

Побудоване на перетині «лінгвістики тексту, лексикології, термінознавства, граматики, лінгвостилістики, медіалінгвістики, прагматики» (с. 23) комплексне дослідження мови прямого футбольного телерепортажу зреалізовано *вперше* в сучасному українському мовознавстві. До переваг дисертації зараховуємо укладену Павлом Борисовичем типологію лексичних одиниць і текстових структур, які схарактеризовано в площині лінгвостилістики й комунікативно-прагматичного потенціалу, що доводить беззаперечне *новаторство* праці.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній праці.

Подані в дисертації наукові положення, результати дослідження та рекомендації чіткі й обґрунтовані. Їхню вірогідність та об'єктивність забезпечив укладений корпус фактичного матеріалу («проаналізовано 150 футбольних телерепортажів і понад 6000 контекстів функціонування лексичних номінацій і текстових структур» (с. 23)). Засадничим принципом студіювання автор обрав пріоритетні в лінгвоукраїністиці комунікативно-прагматичний й антропоцентричний виміри, які дали змогу повно, усебічно та по-новому проаналізувати різні за статусом, стилістичними параметрами й особливістю репрезентації текстових категорій мовні одиниці. Павлові Борисовичу вдалося зреалізувати новаторський підхід до опису мови футболу, з'ясувати категорійні риси поняття *футбольний телерепортаж*, окреслити домінантні типи лексичних номінацій, що функціують в опрацьованих текстах. Висновки дисертації корелюють із її метою та скоординовані з успішно

зреалізованими завданнями. Усе це дає підстави вважати дисертаційну працю цілісним, науково виваженим, завершеним дослідженням.

5. Значення одержаних дисертантом результатів для науки й практики.

Система обраних і вміло застосованих методів та прийомів дослідження, зокрема методу наскрізного виписування, функційного, трансформаційного, описово-аналітичного методів, компонентного й кількісного аналізу, контент-аналізу, дали змогу здобувачеві успішно впоратися з усіма науковими завданнями, поглибити теорію тексту, збагатити новими ідеями медіадискурс, лінгвостилістику, лексикологію, прагмалінгвістику. Подані в дисертації результати, поза сумнівом, знайдуть віддзеркалення не тільки в теоретичному, а й застосовному мовознавстві, зокрема в лексикографії, у викладанні нормативного освітнього компонента «Сучасна українська літературна мова» та низки дисциплін, які читають здобувачам журналістського фаху. Матеріал дисертації слугуватиме основою для написання підручників і посібників із лексикології та стилістики української мови, запропонований алгоритм студіювання має перспективу використання в науковій діяльності бакалаврів, магістрів й аспірантів.

6. Оцінка змісту дисертаційної праці та її завершеність.

Наукові результати повно віддзеркалені в чотирьох розділах дисертації, скоординованих із завданнями, у розв'язанні яких дотримано поетапності, чітко сформульованого алгоритму й методології дослідження. Про реалізацію всіх задумів Павла Борисовича свідчать аргументовані, продумані, досить докладні й вичерпні висновки до розділів та загальні висновки.

Заслуговує схвалення манера викладу матеріалу та відредагованість тексту.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної праці.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, висловимо *міркування* та *пропозиції*, які переважно мають рекомендаційний характер і спонукають до дискусії:

1. На нашу думку, у назві дисертації чи її вступній частині, зокрема в рубриці «Джерельна база», доречно було б указати часові межі дібраного й укладеного корпусу фактичного матеріалу. Визначаючи актуальність теми, автор фрагментарно вказує на період російсько-української війни, проте в основній частині праці натрапляємо на ілюстративний матеріал, датований попередніми роками (с. 56–63, 72–74, 76, 131 та ін.). Припускаємо, що хронологічне уточнення дало б змогу з більшою вірогідністю окреслити динаміку мови аналізованих текстів загалом та вияскравити певні лінгвальні зміни в досліджуваних футбольних телерепортажах зокрема.

2. У п. 2.1 (с. 54–63), окрім загальноспортивних, Павло Борисович виділяє й аналізує «власне футбольні терміноодиниці, притаманні тільки футбольній галузі» (с. 57). У межах цієї групи здобувач розглядає термін *крос*, ілюструючи його прикладами: «*Хороший крос, хороша подача зі штрафного від Дібали* (ТК “Футбол 2”, 03.04.18, 22:08); *Кроси у штрафний майданчик – це один з показників, чому збірна Данії грає в три центральні плюс флангові захисники* (MG4, 21.11.23, 21:58)» (с. 57). У т. 7 двадцятитомного «Словника української мови» (Київ: Наукова думка, 2016. 914 с.) цю лексему витлумачено як: «1. Вид спортивних змагань – біг, ходіння або перегони на лижах, велосипедах, мотоциклах, автомобілях і т. ін. по пересіченій місцевості. ... 2. У боксі – зустрічний удар, коли рука боксера перехрещує руку супротивника» (с. 629–630). Чи не можна, на думку автора, подане пояснення вважати аргументом на користь зарахування слова *крос* до загальноспортивних одиниць?

3. У п. 2.4 (с. 73–79) Павло Борисович виділяє два типи іншомовних лексичних ресурсів, які функціують у футбольному телерепортажі: 1) лексичні

одиниці, що належать до футбольної термінної лексики (с. 74–76); 2) загальноживані лексичні одиниці: *візаві*, *джокер*, *імідж* тощо (с. 76–79). У межах першої групи здобувач розглядає номінації *дебютант*, *каденція* (с. 75), *ідилія* (с. 76). Як відомо, сфера їхнього вживання не обмежена текстами футбольної тематики. Тому цікаво почути критерії, які дали змогу авторові вважати ці іншомовізви футбольними термінами. Припускаємо, що слово *рестарт* випадково потрапило до обох груп (с. 74, 77).

4. У дисертації Павло Борисович цілком умотивовано розглядає субстандартну лексику, проте обмежує її тільки професіоналізмами, що «номінують різні реалії, дії спортивного змагання» (с. 83). Чим зумовлений такий вибір? Чи траплялися авторові інші різновиди лексем, які зараховують до мовного субстандарту?

8. Повнота оприлюднення й викладення результатів в опублікованих працях.

Належною й переконливою вважаємо апробацію роботи, що доводить участь у міжнародних та всеукраїнських конференціях. 10 публікацій, із яких 1 написана у співавторстві й надрукована в журналі, проіндексованому в наукометричній базі даних Web of Science, 4 статті – у фахових виданнях України (категорії «Б»), 1 публікація – у закордонному періодичному виданні, 4 – у збірниках матеріалів і тез конференцій, цілком віддзеркалюють зміст дисертації.

9. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Павло Борисович Струганець сумлінно поставився до написання дисертації, а також публікацій, у яких апробовано головні результати дослідження. *Порушень академічної доброчесності, фальсифікацій та сфабрикованих теоретичних положень не виявлено.*

10. Висновок.

Висловлені у відгуку міркування переважно мають дискусійний характер, вони не знижують наукового рівня дисертації, не впливають на її загальну

концепцію й не заперечують актуальності й новизни праці, яка є цілісним, науково виваженим, завершеним дослідженням і відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.). Павло Борисович Струганець заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри – професор кафедри
української мови та лінгводидактики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КОСТУСЯК

